

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 9 mars 2012

Mål nr

B 4468-11

KLAGANDE

KP

Ombud och offentlig försvarare: Advokat PS

MOTPART

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Grovt narkotikabrott m.m.

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts dom 2011-09-05 i mål B 6426-11

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar på det sättet hovrättens domslut att Högsta domstolen dels bedömer gärningen enligt åtalpunkten 3 som narkotikabrott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64), dels bestämmer påföljden till fängelse ett år nio månader.

För försvaret av KP i Högsta domstolen tillerkänns PS ersättning av allmänna medel med 34 242 kr. Denna kostnad ska stanna på staten. Av beloppet avser 16 714 kr arbete, 8 840 kr tidsspillan, 1 840 kr utlägg och 6 848 kr mervärdesskatt.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

KP har yrkat att gärningen enligt åtalpunkt 3 ska rubriceras som narkotikabrott av normalgraden och i allt fall att straffet lindras.

Riksåklagaren har motsatt sig att domen ändras.

DOMSKÄL

Brotten

1. KP har i enlighet med hovrättens dom gjort sig skyldig till narkotikabrott (innehav av 127,06 g amfetamin, sex tabletter MDMA, två tabletter Xanor och sex tabletter Zolpidem; åtalpunkt 1) och rattfylleri och ringa narkotikabrott (drograttfylleri; åtalpunkt 2).

2. Hovrätten har vidare funnit att KP gjort sig skyldig till grovt narkotikabrott bestående i innehav i överlåtelsesyfte av 488,71 g amfetamin (åtalspunkt 3). KP har i Högsta domstolen erkänt innehav av narkotika enligt åtalspunkten 3 men förnekat att han innehade narkotikan i överlåtelsesyfte. Han har vidare gjort gällande att hans eget narkotikamissbruk ska beaktas vid rubriceringen och straffvärdebedömningen.

Lagreglering

3. Enligt 1 § första stycket 6 narkotikastrafflagen (1968:64) döms den som olovligen innehar narkotika, om gärningen sker uppsåtligt, för narkotikabrott till fängelse i högst tre år. Om brottet är att anse som grovt döms enligt 3 § för grovt narkotikabrott till fängelse i lägst två år och högst tio år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om det utgjort ett led i en verksamhet som har bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt, avsett särskilt stor mängd narkotika eller annars varit av särskilt farlig eller hänsynslös art. Bedömningen ska grundas på en sammanvägning av omständigheterna i det särskilda fallet.

Rubricering och straffvärdebedömning – allmänt

4. Rubriceringen grovt narkotikabrott är avsedd för de allvarligaste gärningarna, sådana som ingår i en yrkesmässig eller organiserad narkotikahandel med inriktning på att i vinningssyfte sprida missbruk och utnyttja missbrukarnas beroende. Vid bedömningen av om brottet ska anses grovt ska graden av hänsynslöshet tillmätas förhållandevis stor vikt, t.ex. att det har varit fråga om systematiskt bedriven överlåtelse till ungdomar. (Prop. 1980/81:76 s. 203 ff. och NJA 2011 s. 357, p. 8 och 15.)

5. Högsta domstolen har upprepade gånger framhållit att mängden narkotika endast är en av flera omständigheter som ska beaktas vid rubriceringen och straffvärdebedömningen av narkotikabrott och att omständigheter vid sidan av mängden ska tillmätas större betydelse än vad som har skett i praxis (se NJA 2011 s. 357, p. 10–16 med hänvisningar till äldre rättsfall och Högsta domstolens dom den 6 december 2011 i mål B 2521-11). Det gäller inte bara vid grovt narkotikabrott – där omständigheter vid sidan av sort och mängd narkotika bör ha en förhållandevis dominerande betydelse – utan även vid brott av normalgraden (se NJA 2011 s. 675 I och II).

6. En omständighet av betydelse för straffvärdet är enligt 29 kap. 1 § brottsbalken vilka avsikter eller motiv den tilltalade haft. En befattning med narkotika som inte är avsedd för eget bruk, t.ex. förvaring, har således generellt sett ett högre straffvärde än innehav av narkotika för eget bruk. Innehav av narkotika för eget bruk har också enligt praxis ett lägre straffvärde än ett innehav i försäljningssyfte. I linje med det ligger att ett narkotikabrott som står i ett direkt samband med ett eget narkotikamissbruk som regel inte är avsett att betecknas som grovt, och det får också allmänt sett anses ha ett lägre straffvärde (a. prop. s. 208 och NJA 2011 s. 357, p. 8 och 15). Typsituationen är att någon köper narkotika för att själv använda den. Att det då kan röra sig om beaktansvärda mängder – t.ex. vid samköp – hindrar inte att det i regel ska anses vara fråga om narkotikabrott av normalgraden. Eget narkotikamissbruk utgör emellertid i sig inte en generellt förmildrande omständighet, lika lite vid narkotikabrott som vid andra brott. (Se NJA 2011 s. 675 I, p. 27, där det egna missbruket påverkade straffvärdet, och Högsta domstolens dom den 6 december 2011 i mål B 2521-11, p. 23, där straffvärdet inte påverkades.)

Omständigheterna i detta fall

7. I tingsrätten och hovrätten erkände KP innehav för eget bruk av 7,71 g amfetamin som vid husrannsakan hade hittats i hans lägenhet. Han förnekade all kännedom och befattning med de 481 g amfetamin som låg i hans källarförråd. Tingsrätten fann vid en samlad bedömning av vad som hade framkommit om den anträffade narkotikan i källaren, vad som i övrigt hade anträffats i KPs bostad och källarförråd, vad KP uppgett samt övriga omständigheter, att det var ställt utom varje rimligt tvivel att också denna narkotika tillhört KP. Enligt tingsrätten visade redan den mängd narkotika som innehafts av KP tydligt att narkotikan var avsedd att överlåtas. Även övriga omständigheter talade enligt tingsrätten starkt för att så var fallet. Tingsrätten fann att åtalet var styrkt och att gärningen var att bedöma som grovt narkotikabrott. Hovrätten har gjort samma bedömning.

8. KP har hörd i Högsta domstolen berättat att han har använt amfetamin varje dag i många år. Han brukade köpa amfetaminet en gång i månaden. Ungefär 40–50 g räckte för en månads förbrukning. Efter det att polisen hade hittat amfetamin hos honom den 28 mars (åtalspunkt 1) blev han försiktigare och började köpa mindre mängder flera gånger i månaden. Han köpte sedan många år tillbaka sitt amfetamin av samma person, som han visste sålde också till andra. Han lånade ut en nyckel till sitt källarförråd till sin leverantör för att denne, eller några andra personer, skulle förvara något där under några dagar. Han förstod att det var narkotika. Han fick ingen ersättning utan räknade det som en väntjänst och hoppades att det skulle innebära att han även i fortsättningen skulle få betala samma pris som tidigare trots att han börjat köpa mindre mängder åt gången. Narkotikan som fanns i lägenheten hade han skaffat för eget bruk. – Han har sedan 15 år tillbaka en fast anställning och har under senaste året startat ett café som han har drivit vid sidan av. Under

håktningstiden har han fått diagnosen ADHD och får nu legalt förskrivna droger som innebär att han inte behöver köpa amfetamin i fortsättningen.

9. Tingsrätten och hovrätten fann alltså att narkotikan i källarförrådet (481 g amfetamin) tillhörde KP. Hans nya uppgifter i Högsta domstolen, som innebär att det inte var hans narkotika, kan inte lämnas utan avseende. Högsta domstolen utgår därför vid sin bedömning från att narkotikan i källarförrådet inte var KPs utan att den i stället tillhörde den person som under många år försett honom med narkotika eller någon i dennes omgivning. Med den utgångspunkten och med beaktande av mängden står det klart att narkotikan var avsedd att överlåtas.

10. Såsom har framgått av det föregående (p. 8) har KP uppgett att han inte visste något närmare om narkotikan. I betraktande av att han själv köpte främst amfetamin av sin leverantör måste han dock ha förstått att det kunde gälla sådan narkotika. Genom hans vetskap om narkotikans koppling till leverantören är det vidare utrett att han förstod att fråga var om narkotika avsedd att säljas. Mängden överstiger inte vad han måste ha räknat med i betraktande av överlåtelsesyftet och behovet av att gömma narkotikan. Även mängden får därför anses omfattad av hans uppsåt.

Rubricering och straffvärde

11. Bedömningen av om en gärning utgör grovt brott bör ske med beaktande av inte endast sorten och mängden narkotika som gärningen avser utan också den roll som gärningsmannen har haft när det gäller hanteringen i vidare mening (NJA 2004 s. 354).

12. Ett parti om närmare 500 g amfetamin är en förhållandevis stor mängd farlig narkotika som motsvarar ett stort antal doser (jfr NJA 2011 s. 357,

p. 25). Narkotikan har, bortsett från en mindre del utan betydelse för bedömningen, förvarats för annat ändamål än eget bruk.

13. Narkotikan i källarförrådet hade gömts undan för att sedan omsättas. Utredningen ger emellertid inte stöd för att narkotikahanteringen har varit av något mer sofistikerat slag eller har haft inslag av särskild hänsynslöshet.

14. KPs inblandning har varit tillfällig och kortvarig. Han har inte utlovats någon ersättning även om han räknade med att dra fördelar av förvaringen. Fastän KPs inblandning i leverantörens narkotikaverksamhet inte kan anses ha varit betydelselös har delaktigheten varit passiv och okvalificerad. KP har inte haft någon fysisk eller administrativ befattning med narkotikan.

15. Sammantaget innebär det sagda att brottet inte ska rubriceras som grovt utan som narkotikabrott av normalgraden. Av det följer att bedömningen av åtalspunkten 3 ska ske med utgångspunkt i den för normalgraden av brottet föreskrivna straffskalan som är fängelse i högst tre år.

16. Brottet är inte missbruksrelaterat på sådant sätt att det kan påverka straffvärdet (jfr p. 6 ovan).

17. Med beaktande av sorten och mängden narkotika samt vad som framkommit om KPs insikter och motiv får straffvärdet anses motsvara fängelse i ett år och sex månader. KP ska dessutom dömas för bl.a. innehav av 127 gram amfetamin för eget bruk (se p. 1 ovan). Några särskilda omständigheter som avses i 29 kap. 2 och 3 §§ brottsbalken har inte framkommit. Den samlade brottsligheten har ett straffvärde som motsvarar fängelse i ett år och nio månader.

Påföljd

18. Med hänsyn till straffvärdet av brotten ska straffet bestämmas till fängelse. Några skäl att avvika från ett straff bestämt efter straffvärdet har inte kommit fram.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Stefan Lindskog, Leif Thorsson, Lena Moore (referent), Agneta Bäcklund och Svante O. Johansson
Föredragande justitiesekreterare: Helena Tjörnstrand